

Erdély

TARTALOM

Dr. Tavaszy Sándor: Megszólalt Borberek lelke. — *Both Károly*: Beszámoló a Maros-zéki osztály aug. 20-i Mátyás-túráiról. — *Dr. Tulogy János*: A révi Zichy-barlang felfedezésének és feltárásának története. —
Hírek.

A címlap *Koválszky Károly* felvétele

Az „Erdély“ előfizetési ára egész évre 6 pengő. Tagoknak 5 pengő. — Tagsági díj évi 6 P. — Az előfizetési díjak befizethetők az EKE 72.478. számú csekkszám-láján és a központi irodában Kolozsvár, Jókai-utca 2., II. emelet. — Hivatalos órák: d. e. 9—1-ig, d. u. 5—8-ig. Telefon 36-37.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület központjának és vidéki osztályainak levelezési címei:

Központ: Kolozsvár, Jókai-utca 2., II. emelet. Telefon 36-37.

Besztercei osztály: *Dr. Stieber Lajos* Beszterce, Erdőgazgatóság.

Csíkszéki osztály: *Székely Géza*, Csíkszereda, OMIH.

Dési »Cibles« osztály: *Knizsek Károly*, Dés, Villamosművek.

Felsőbányai osztály: *Dr. Görög József*, Felsőbánya.

Háromszéki osztály: *Dr. Dobay Béla* Sepsiszentgyörgy.

Maros-zéki osztály: EKE maros-zéki osztálya, Kazinczy-u. 13., Marosvásárhely.

Nagybányai „Gutin“ osztály: *Tréger Lajos*, Nagybánya, Fürdőtelep.

Óradnai osztály: *vitész Solthy László*, Óradna.

Révi »Zichy« osztály: *Dr. Kulcsár András* ref. lelkész, Rév.

Udvarhelyi osztály: *Zárug András*, kereskedő, Székelyudvarhely.

Zilahi »Meszes« osztály: *Seress Miklós*, Zilah, Király-u. 23.

ERDÉLY

Megszólint Borberek lelke

*Testvér, ma Borberekre jer velem,
Ma Borberekre küldd a lelkedet.*

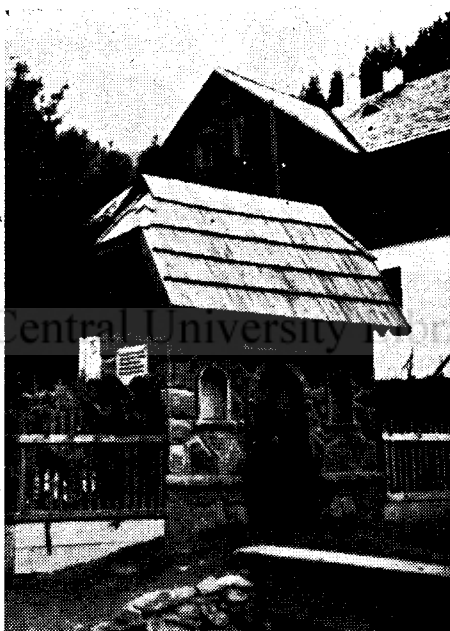
Reményik Sándor.

Az 1921-ik év június—július havában találkozott Reményik Sándor Borberek lelkével. Eddig a nagy találkozásig hallgattak az erdők, a sziklák és a patakok, szunnyadó lelkük titkát rejtegették. A költő érkezéséig vártak, a költő érkezésére vártak s akkor egyszerre elkezdett vallani az Ünökő, a ködkoronás, a rejtelmes nagyúr, regét mondott a gyopáros Korongyos-tető, ítéletet mondtak a szemérmes sziklák s zúgtak a vadvizek, monoton, szent, örök zenével. És a költő mindent megértett, átvette az Ünökő vallomását, mélyen a látásába zárt Korongyos gyopárját s boldogan visszhangozta a vadvizek zúgását. Ha eddig talán közönséges hely volt Borberek, többé nem az, hanem a magyar szellem-től megnemesedett hely. Ennek a helynek most már Geniusza van, aki a költő varázspálcájától érintve belezengi mondanivalóját, a költő lelkén át az egész magyarság lelkébe. Reményik megjelenésével végbe ment, a Radnai-havasok alatt is, a föld és a történet találkozása. Nem hősi események történtek itt, hanem csupán annyi történt, de ez aztán már igazán megtörtént, hogy a költő beleszólt lelkét a borbereki föld életébe. *Immáron! hát nemcsak politikai, hanem a legmagasabb ethikai értelemben is magyar ez a föld, magyarrá teszi a magyar szellem hódító ereje és dicsősége.*

A magyar nemzeti szellem hódításának, annak a Geniusznak, amely ezen a helyen kilépett évezredek rejtelméből és örökre szállást vett Borberekben, hegyein, völgyein és patakjain, szimboluma az a kút, amely most már, 1943 október 10-ike óta *Reményik Sándor-Kút* nevet visel. Gyönyörű szimbóluma a költő lelkének, amely mint kristálytisztá havasi forrás ontotta, harsogta alkotó lelkén át a magyar őrálló hősi énekét, a látásokat látó próféta tanítását, művész szépségbe öltöztetett bölcsességét.

Az E. K. E. Mátyás király-túrája Borberekre.

A Reményik Sándor emlékét őrző borbereki Kút felavató ünnepségén megjelent az Erdélyi Kárpát Egyesület mintegy ötven tagból álló csoportja is. A nagy király emlékét összekapcsolta a nagy költő emlékével. A nagy renaissance király szelleme a lelkes kis csoport lelkén át, bizonyára szívére ölelte a késői dalnokot s a dalnok ünneplését boldog derűvel és tiszta örvendező mosollyal fogadta. E kettős ünneplésben, a nagy magyar király és a nagy erdélyi költő ünneplésében nem volt semmiféle ellenmondás, sőt egymás nevét zengték kölcsönösen, a király a költőét, a költő a királyét. — A lelkes turista csoport a lelkében magával vitte egy szép ünnepi nap emlékét s végig zengte a költő király és

Reményik Sándor-kút Radnaborbereken.
(Dr. Borbáth, S. fév.)

a királyi költő nevét Borberektől Kolozsvárig, hogy az útmentén a Bánya-patak, a Beszterce vize és az öreg Szamos, a dárdás fenyőekkel és a szemérmes sziklával kórusban zengjék vissza most már nemcsak egy napon, hanem hosszú magyar századokon át, hogy magyar itt minden talpalatnyi hely és magyar marad minden talpalatnyi hely! A költő lelkéből lelkedzett szóval távoztak a virágos és fenyőgalyas kocsik s a virágos lelkű turisták, mondván:

*Rajtunk keresztül beszél Borberek,
Beszél fennszóval, beszél a világnak!*

Reményik Sándor- emléktúra.

Amikor az ünnepi nap végére jutottunk, egy nagyon kis csapatnak eszébe jutott, hogy egy emléktúrával is tegyük emlékezetesebbé a napot s külön a Reményik Sándor neve alatt vágjunk neki annak a hegynek, amelyet a költő a legjobban szeretett: a Korongyos-tetőnek. A lelkünkbe muzsikált a vers:

*Azt mondta valaki:
A Korongyoson gyopár is terem.
Azóta vágyaimnak netovábbja
A Korongyos-tető.
Róla álmodom nappal-éjjel,
S a pici csillagokról,
Mik szikráznak a vad kövek között.*

Gyopárt már nem találtunk, de megtaláltuk a költő lábnyomát, lelke szárnyaló vágyainak útját s mentünk az ős rengetegen át, a vad sziklás gerincen fel. Láttuk és tapostuk az ösvényt, amely egyre keskenyebb, amint elhagytuk a törpefenyőt, majd a borókát. Hallottuk a szélkürtök hójja-riadóját, majd a síri csendet s a Korongyoson is túl láttuk az ő szivárvány alakját. Amikor feljutottunk s amikor a vadpatak völgyén, körül-köré szállva, rönköket megmászva lejutottunk, a költővel együtt sóhajtottunk fel utána a magasba:

Ezeken a napokon megszólalt Borberek lelke. Nem is fog soha el-némulni. Üzenete végig zeng minden magyar lelken, el egészen az orosz pusztákig s viszi mindenüvé a magyar jövő győzelmének hírét. Erdemes volt hát Borberekre elmenni. *Megérte, megérte!*

Tavaszy Sándor.

Beszámoló a Marosszéki osztály augusztus 20-i Mátyás-túráiról

Nagy érdeklődésre való tekintettel aug. 20-án a Szövetség által kiírt 101-es, Szováta—Mezőhavas—Feleszilása—Parajd három és félnapos és a csíki osztálytól átvett 54. sz. túrát rendeztük meg Marosfő—Egyeskő—Gyilkostó útvonalon. A túra hat napig tartott.

101. sz. Mátyás-túra vezetői Nagy Géza, a vidék kiváló ismerője, aki az utak jelzését is készítette és Kovács Sándor turista testvéreink voltak.

Első nap felmentek a cserepeskői Dürgőház-ig. Másnap a jelzett gerinc-úton haladva Asztalkő—Mezőhavas-tető 1770 m. Már a reggeli órákban a tetőn voltak és annak minden szépségét végig élvezve egy órai pihenő után a társaság egy része tovább indult Feleszilásán át a Bucsin-tetőre. Estére a Bucsin vendégfogadóban Lázár Gergelynél pihenték ki a nap fáradalmait.

Másnap Karbó-hágó, Rapsonné vára, Parajd és végül egy kellemes Szováta-i fürdőnap tetőzte be a szép kirándulást.

A társaság másik része a Mezőhavasról visszatért és 20-án este átutazott Csíkszentdomokosra ill. az Egyeskőhöz, ahova 21-én délre érkeztek meg velünk tartva az 54. sz. Mátyás-túrán is. A 101. sz. túrán 27 résztvevő volt.

54. sz. Mátyás-túránk már nagyobb előkészületet igényelt, ezen magashegyi terepgyakorlatokat végeztünk. Kötél-gyakorlatokat úgy az Egyeskő-, Hagymás-, Öcsém oldalain, mint a Gyilkostó környéki szikla falakon. Két napot a Kisbékás tanulmányozására szenteltünk. E kirándulás vezetői Both K. és Csiszár Árpád voltak. A kiránduláson 22 személy vett részt.

Első nap reggel Marosfőn megjártuk a Gerezdes-tetőt, ahol a nap jelentőségéről megemlékezve, elmondtuk nemzeti imánkat. D. e. bejártuk az üdülő telepet s megnéztük a Maros forrását. A délutáni vonattal átutaztunk Csíkszentdomokosra és még aznap felmentünk az Egyeskőhöz. Az Egyeskő—Nagyhagymás—Öcsém sziklafalain 2 napon mászó-gyakorlatokat végeztünk.

23-án átmentünk a Gyilkostóhoz, Nagyhagymás—Fehérmező—Feketehagymás útvonalon. Délben, amikor megérkeztünk, az idegenforgalmi irodában azt a felvilágosítást nyertük, hogy sehol sem kapunk szállást, minden szoba, minden padás foglalt. Ellenben felhívták figyelmünket a szemben levő útkaparó házra, melynek padlásán van hely és ott el lehet aludni egy-két éjszaka. A tanácsot megfogadtuk és egy félóra múlva már az illatos szénán pihentük az út fáradalmait.

Itt történt életem leghumorosabb esete. Dél volt, a kollégáim elszéledtek ki ebédelni, ki a tó partjára fürödni, én egyedül maradtam. Amint magamra maradva falatozok, oda jön az útkaparó, forgolódik

körülöttem, egyszerre csak megkérdi: „Magik honnan jöttök“. Elmesélem, hogy honnan, megmagyarázom, hogy mi sziklamászók, turisták vagyunk. Egyet köpik és azt mondja „látszik is, hogy maga nem úri embőr“. Megilletődve kérdem, hát azt honnan látja. „Hát ilyen inas, fekete keze, lába úri embőrnek nincsen s az ha köll ha nem, nem megy a hegyre.

Esetemet elmesélve barátainknak, azon mulattunk napokig. Aznap d. u. a Kiscohárd-tetőn jártunk. 23 és 24-én a Kisbékás-szorost jártuk, ez volt egész kirándulásunk koronája.

Kisbékás-szoros.

A szorosról több alkalommal olvastam szép leírásokat és nagyon izgatta fantáziánkat annak megismerése, ezért kirándulásunkat úgy rendeztük, hogy a szoros tanulmányozására időnk és felszerelésünk legyen.

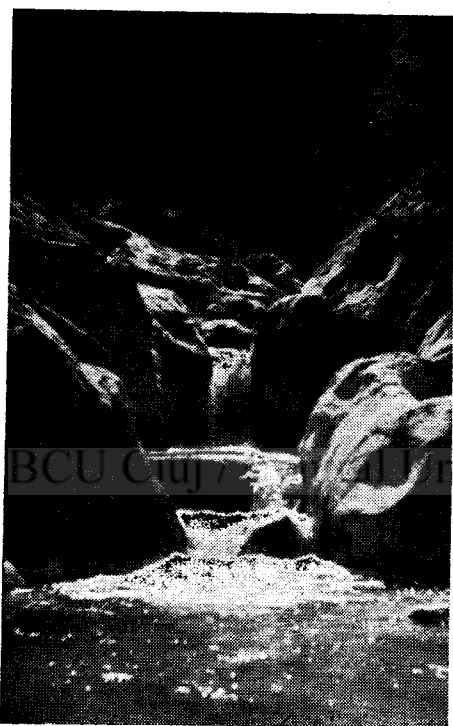
Két esetben télen sível kíséreltünk behatolni, de nem sikerült, mert be nem fagyott vízesések állták útunkat. Jelenleg az idő kiválóan alkalmas volt, mert a hosszú szárazság után a lehető legalacsonyabb vízállást találtuk. A Gyilkostó felől, illetve a Nagybékás felől közelítettük meg. Ahol a Kisbékás a Nagybékásba ömlik, ott egy elég széles völgy van, ezen a völgyön egy darabon patak mellett menő ösvényen lehet haladni. Pár száz méter után a völgy összeszűkül és mind nagyobb kő-tömbök zárják el az utat. A továbbjutás mind nehezebb, a nagy szikla-tömböket meg kell mászni, de ügyelve, mert a vigyázatlan könnyen belepottyant a vízesések által vájt tekenőbe, amelynek mélysége helyenként 3 m. is megvan. Egészen könnyedén, hátizsák nélkül, fürdőruhában mentünk a szorosba, csupán legszükségesebb ruháinkat és a cipőket cipeltük batyuba kötve. Helyenként még ez is sok volt.

Tovább menve a haladás még nehezebb. Minden métert kiszámítva lassan jutunk előre, körül-köre mászva. Egy órai út után szikla folyosóhoz érünk, itt nincsenek szétszórt kő-tömbök, hanem síma víztükör és függőleges sziklafalak. Sajnos első pillanatban a 10—12 fokos meleg víz nem tetszett, de később megszoktuk. Így haladtunk előre a kanyargó 3—4 m. széles sziklacsatornában, keresve azt az oldalt, ahol nem mély a víz. Tudniillik, ahogy kigyózik a patak az egyik oldalon mindig homokot rak (nem mély), a másik oldalon a víz kivájja még a követ is (mély). Amint haladunk a bal oldalon zajra leszünk figyelmesek, egy oldalpatak vize mintegy 25 m. magasból ömlik a szorosba, Igen szép lehet bő víz esetén. Pár száz méter után a sziklafolyosó véget ér és azt egy buja vegetációjú és hatalmas szikladarabokkal biró szűk völgy váltja fel. Helyenként olyan teknőket vájnak a kis vízesések, hogy 10—15 személy is megfürödhet benne, egy ilyenben úszkáltunk mi is.

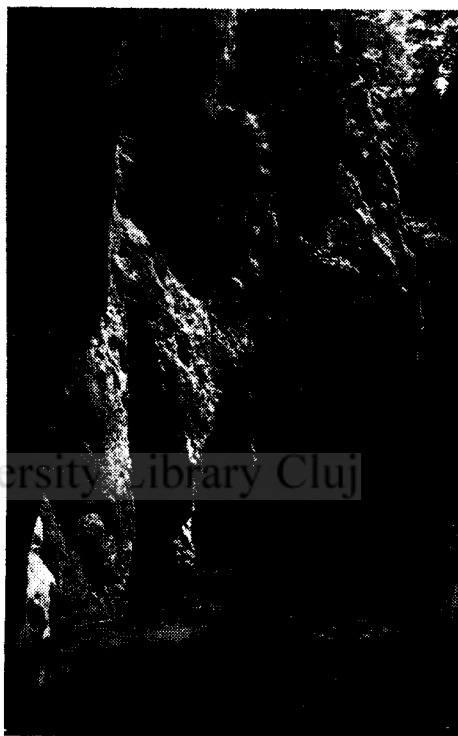
Egy óra alatt ezen a szakaszon végig lehet menni. Amikor a vadregényes völgyek sok változata, érintetlen pompája kerül szemünk

elé, a mozikban látott őserdei patakok jutnak eszünkbe. Ezen a szakaszon még három folyosó van.

Végül a szoros utolsó harmada újra egy összefüggő folyosó, de ez még hosszabb és keskenyebb mint az előzőek, alig két és fél m. széles. Azon haladva rövid út után egy ház nagyságú beszorult kőtömb zárja el utunkat. A patak vize 6—8 m. magasból zúdul alá, de ez már olyan

Kisbékás szoros festői vidéke.
(Dobos K. felv.)

Sziklafolyosó a Kisbékás szorosban.

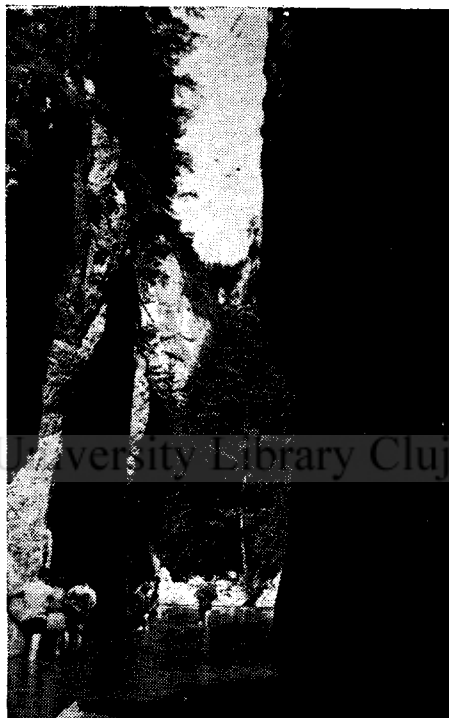
mély katlant vájt, hogy csak úszva lehetett azon átjutni. Páran oda úszva kötel segítségével feltornásztuk magunkat a nagy kőre és folytattuk utunkat a függőleges falú sziklafolyosókon. A végéig még két akadályt kellett megmászni, két gerendából felrakott hordalék kúpot. Az utolsó folyosóból kiérve egy széles völgy áll előttünk, a Kisbékás völgye, amely Háromkút felől kanyarog békésen, kétoldalt a hegyvonulat esücsai teszük változatossá.

Megjegyzések: A szoros jelenleg három óra alatt végig járható, de csak nyáron, alacsony vízállás esetén.

Megállapítottuk a terraszokra lerakott hordalékról, hogy legmagasabb vízállás esetén a vízszint három méterrel is megnő. Ezért turista ösvény építése igen nagy anyagi áldozatokba kerülne. Vagy olyan masszív, örökös utat kellene csinálni, amely idő- és vízálló. Normális vízállás feletti magasságban kellene vezetni az utat, melyet a szükséges sziklába vájt folyosók, vaslépcsők, vaskorlátok és egyéb más tech-

Részlet a Kisbékás szorosból.
(Máthé B. felv.)

Kisbékás szoros.

nikai felszerelések, a lehetetlen munkahely annyira megdrágítanak, s olyan anyagi áldozatot kívánnak, ami a mai időben alig lehetséges.

Ellenben ideiglenes megoldás lenne addig is, amíg egy ilyen komoly munka elkészülhet, hogy minden szezon elején pár lelkes turista végig járva a szorost, jól elhelyezett pallókkal és gerendákkal, továbbá figyelmeztető táblák elhelyezésével a végig járást annyira könnyítené, hogy közepes gyakorlattal bíró, a hideg víztől azonban nem féltő természetjárók végig mehetnének.

Both Károly.

A révi Zichy-barlang felfedezésének és feltárásának története

A révi Zichy-barlang felfedezése és feltárása történetének teljességéért — bevezetésképpen — meg kell emlékezni ezt a gyönyörű barlangot magába rejtő Révi szoros megismeréséről.

Az első — aki a Révi szoros szépségeiben gyönyörködött — a történelemelőtti idők ősembere volt. Az ősember, valamint a történelmi idő emberének eszközeit, temetkezésének maradványait a *Két püspök sziklagerincében* egymásfelett következő *Pince-, Kecské- és Devence-barlangban*, a *Kétszemű szikla* alján a *Tündérvár* barlangjában végzett ásatások hozták felszínre.

Valószínű, hogy a természetkedvelő rómaiak, akiknek Kolozsvártól útjuk vezetett a dáciai határvédelem limesének sáncrendszeréhez, őrtornyainak kiinduló pontjához a *Sebesvár* melletti római castrumhoz, a Sebes Körös gyönyörű völgyébe bepillantottak, esetleg tutajjal is közlekedhettek a Sebes Körösön.

A honfoglalás idejében a Sebes Körös Révi szorosa a magyarság számára járhatatlan volt. Ezért kialakult a Királyhágón átvezető út, melyet valószínűleg azután neveztek el Királyhágónak, mikor *Mátyás király* 1467-ben a Farnasi Veres Benedek lázadásának leverésére itt Kolozsvár felé átment.

Nagyon valószínű, hogy a Sebes Körösön nem sokkal a honfoglalás után megindult a tutajjal való közlekedés, főképpen Erdély sójának az Alföld felé való szállításáért.

Sőt, úgy látszik, hogy az 1800-as évektől kezdve a völgy szépségei megtekintésére, tutajos kirándulásokat is rendeztek a Sebes Körösön. Ezt igazolja *Bonyhay József* „Tájéleirat utazási naplóból“ címen megjelent leírása.¹ Hat tutajon — köztük nők is — a Csarnóházi völgyből (Jád völgy) indultak. A Sebes Körös gyönyörű völgyében kikötöttek és megtekintették a Körös partján a sonkolyosi *Nagy-barlangot*. Leírja a Révi szorost a Tündérvárral, melyről regéket is közöl és megemlékezik a Zichy-barlang vízeséséről is e sorokkal: „kiálló, kopasz, barna szírtek, gyors zuhatagok által szeldelve keresztül“.

A Sebes Körösön az 1800-as évek végéig rendszeresen szállították tutajjal a Bihar fáját Nagyvárad felé.

A kajakozás 1941-ben indult meg a Sebes Körösön. A Magyar Turista Élet kiadóhivatala „Vezető a hazai vadvizeken“ című Kalauz sorozatánk I. részében a Sebes Körös kajaktúráját részletesen ismerteti.

Hunfalvy János, a tudományos földrajz magyar megalapítója 1864-ben² a Zichy-barlang vízeséséről így írt: „Rév fölött a Körösnél nagy-szerű mésztuff telepet találtunk. Ott t. i. az üreges, völgyeléses mészkötmeg fokozataiból erős vízforrások fakadnak, melyek szép zuhatagokban a Körös felé rohannak. Az említett mésztuff azon vízesésekből csapódik le.“

¹ Vasárnapi Ujság. 1856: 435. és 443. lap.

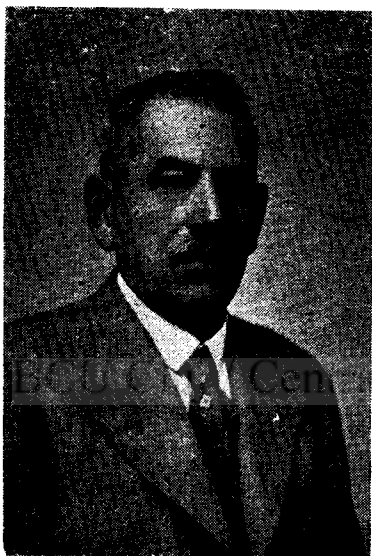
² Magyarország természeti viszonyainak leírása II. kötet 377. lap.

Ime a barlangi patak vízesésének első tudományos színvonalú leírása — biztosan saját megfigyelés alapján.

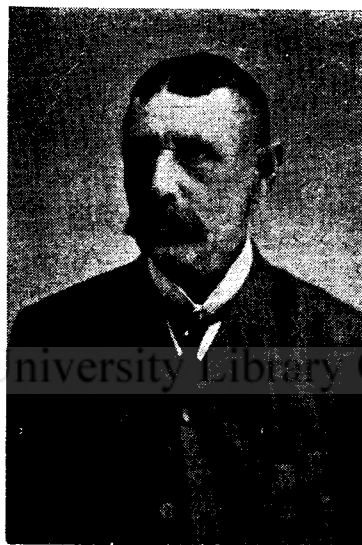
A Sebes Körös völgyének, a Révi szorosnak szépségeit a Nagyvárad—Kolozsvár közt 1870 szeptember 7.-én megnyílt vasútvonal tárta fel a közönség előtt.

A Révi szoros szépségeinek lelkes ismertetője volt *K. Nagy Sándor* bihari táblabíró, Bihar kiváló ismertetője.

K. Nagy Sándor 1883-ban³ a Révi szorosban a vonat ablakából gyönyörködve írja: „A sziklák közt zöld gyeppadról előtörve mintegy 16 öl magasból festőileg szép *vízesés* fehérre tört hullámai szélesen és vastagon hullanak alá a folyó medrébe.“

Dr. Veress István.

Handl Károly.

Ugyanő 1886-ban⁴ említi a „Révi sziklaszorost“ és hogy „van a szorosban egy „Tündérvár“ és pompás vízesés“. A Tündérvárról regét is közöl.⁵

A Tündérvár multját a legvalószínűbb megvilágításba helyezi *Hegyesi Márton* 1890-ben⁶ „legvalóbbszínű azonban, hogy jámbor fináncok részére készült, kik a sócsempészeket voltak hivatva akadályozni.“ A vízesést is említi.

A fordulatot, a Révi szoros természetjárók előtti feltárása tekintetében, az 1900-as évek eleje hozta meg.

Ekkor Réven élt *Handl Károly* MÁV pályafelügyelő, aki stájerországi születésű, nagy természetjáró volt; ismerte Rév környékének minden zegét-zugát.

³ A Székelyföldön és az Aldunán. 10. lap.

⁴ Biharvármegye földrajza. 163. lap.

⁵ Biharország. I—III. kötet. III. kötet 81. lap.

⁶ Föld és vidék. 10. lap.

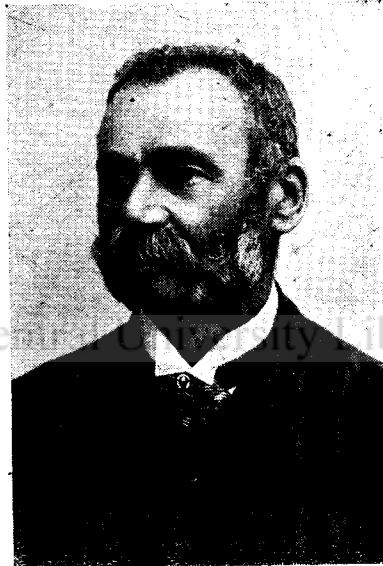
Révre érkezett 1900 június 16-án református lelkésznek *dr. Veress István*, aki Svájcban szerette meg a természetet.

Réven ekkor a főjegyző *Hollósy Gyula* szintén természetkedvelő, nagy műveltségű ember volt.

Ők hárman megvetették Réven a természetjárás alapját.

Különösen Handl és Veress járták be együtt Rév környékét s így közös bolyongásaik alatt fogamzott meg lelkükben a vágy, hogy Rév gyönyörű környékét megismertessék a közönséggel.

Veress István látva „az EKE nagyszabású kultúrmunkáját, mely nem maradt mögötte az alpesi turista egyesületek működésének”,⁷ 1903 január havában írt *Radnóti Dezső*nek az EKE főtitkárának, hogy az egyesület terjessze ki működését Révre.

Czárán Gyula.

Radnóti válasza szerint az EKE már tervbe vette egy természetjáró-út létesítését a Révi szorosban.

Valóban 1903 áprilisban Révre érkezett *Czárán Gyula* az EKE nagy, Bihart feltáró természetjárója és gr. *Zichy Ödön* gégényi nagybirtokos engedélyével elkészítette Rév és Vársonkolyos közt a 8 km. hosszú gyalogutat. Az út az EKE költségén készült és feltárta a Révi szoros szépségeit.

Ekkor ismerkedett meg Veress István Czárán Gyulával és közöttük meleg baráti viszony alakult ki.

Az út avatása 1903 május 1-én történt. Jelen voltak a révieken kívül *Czárán Gyula* és *dr. Szádeczky Gyula* egyetemi tanár 25 hall-

⁷ Dr. Weress István: A révi esepkőbarlang felfedezése. Erdély. 1940:132. lap.

gatójával. Bejárták a Révi szoros szépségeit feltáró utat. A vízesésnél ebédeltek, éltették az út elkészítőjét.

Már ebben az évben Kolozsvárról és Nagyváradról sokan végigjárták a Czárán-utat, gyönyörködtek a vízesés környéke, a Tündérvár szépségében.

Handl és Weress sokszor voltak együtt a vízesésnél. Egyik alkalommal Handl elmondotta, hogy megfigyelte szárazság alkalmával, — mikor kevés volt a vízesés vize — hogy ahol a víz kifolyik a hegyből, a víz felett denevérek repkedtek ki-be. Egyszer Handl vadászfegyverrel belőtt az így keletkezett nyíláson s a hatalmas, dörgő visszhangból barlangra következtetett.

Ezekről az észleletekről értesítették Czáránt, aki 1903 november elején Révre érkezett és 10-én robbantásokat végzett a patak előretörésénél.

Megnyílt a barlang!

„Meghatott lélekkel léptünk be, abban a tudatban, hogy itt még emberi lény nem járt még sohasem“ — írja Veress István.

Czárán Gyula két napig volt ott. Robbantásokkal szűkebbre szorította a barlangi patakot, mely a barlang alját teljesen elöntötte. Így sikerült behatolni „egy kerek tó“-ig, amelyen ma híd vezet át.

Ugyanez év december közepén megérkezett Ausztriából *Stern Adolf* mérnök, Handl rokona.

Handl ekkor két kivájt fatörzsből vaskapcsokkal összeerősített kettős csónakot készített. Ezzel december 19-én behatoltak. Hat napszámot vitte be a csónakot a tóig, ott hárman — Handl, Veress, Stern — felültek rá. Gyönyörű cseppkövek közt haladtak előre egy fehér cseppkőfüggönyig, hol 4 m mély volt a víz. Visszatérésnél kiszálltak, szétnéztek. Beszállásnál az utolsó, Stern, felborította a csónakot, Veress derékgig, Handl vállig merült a vízbe — december 19-én!

Handl azután egyedül kutatott tovább és Márton nevű emberével feltárta az emeleti részt a Kóruson át: Mohamed paradicsomát, a Purgatóriumot a Pokolig.

Handl munkájában Czárán Gyula, Hollósy Gyula támogatta.

A Pokol-nál, mélyen alatt, a barlangi patak állta útját a továbbhaladásnak.

Itt kapcsolódott be a barlang feltárásába *dr. Jordán Károly* egyetemi tanár a kiváló hegymászó. Erre vonatkozó leveléből közlöm a következő sorokat:

„Handl-lal együtt többször dolgoztunk.“ „Egy szikláról egy eléggé szűk nyíláson leereszkedve Handl vízre akadt, mely ott a továbbjutást akadályozta. Akkor még nem voltak a mai felfújható gumicsónakok. Plökl Antallal csináltunk Pesten egy összecukható vászon csónakot, melyet bambusz rudakkal merevítettünk meg; a nyíláson át kötélletrán ereszkedtünk le a vízhez, ott a csónakot összeállítva (csak egy embert bírt el) egyenként egy gyönyörű kanyargós folyósón (a Pokol tó-szerű része!) lapátoltunk végig egy szikla oszlopig, mely a további utat elzárta. Mikor Handl volt az oszlopnál, nagy loccsanást hallottunk, azután egy pernyi csend volt, nagyon megijedtünk, hogy baja történt, de azután hallottuk a tempókat — visszaúszott. A beszállásnál

felbillentette a csolnakot. A víz persze nagyon hideg volt. Szerencsére nem hűtötte meg magát.“

Ugy látszik, ez a Pokol első bejárásának története.

Handl Veressel is dolgozott tovább. Együtt is végimentek a Pokol taván.

Handl a Pokol tava felett a falba vésett nyílásokba keresztben fektetett gerendákon, bedeszkázott utat készített.

Handl és Veress 1905 januárban még tovább hatoltak előre sok heyen vízben járva. Mindketten súlyos hülést szereztek.

Ekkor 1905-ben Handl Károly akadályt nem ismerő munkabírásának eredményeképpen a Pokolig, a ma is járható részen, kényelmesen végig lehetett sétálni.

Az Erdély 1905. évfolyamának 1—2. számában írta le először részletesen kalauz-szerűleg Czárán Gyula a barlangot. Ebből különlenyomat is készült „A révi Zichy-cseppkőbarlang“ címen, ami ma is forgalomban van.

Az 1905 év nagyjelentőségű a révi Zichy-barlang történetében.

Március 5-én megalakult az EKE révi osztálya. Az alakuló gyűlés a révi kaszinóban volt. Kolozsvárról a központ képviselőjében megjelent *M. Kovács Géza* főtitkár és *Hermann Antal* egyetemi tanár. Elnöknek *ifj. gr. Zichy Ödönt*, üv. elnöknek *dr. Veress Istvánt*, barlanggondnoknak *Handl Károlyt* választották meg.

Gr. Zichy Ödön, az EKE kérésére a barlang nyílása mellé egy menedékházat, majd egy emeletes szállót építtetett az egyesületnek. Ez a barang látogatottságát nagyon megnövelte.

Az EKE, nagy pártfogója *gr. Zichy Ödön* tiszteletére, a barlangot *Zichy-barlangnak* nevezte el.

A *Zichy-barlang* ünnepélyes felavatása az 1905. évi közgyűlésen volt augusztus 27-én. Az avató beszédet *dr. Veress István* tartotta. Czárán Gyula nem lehetett jelen, mert Biharban dolgozott. Jelen volt *Merza Gyula*.

Az EKE még ez évben megépítette a hidat a barlang mellett a Sebes Körösön.

A következő évben a Zichy-barlang vasúti megállót kapott, mely mellé egy 200 személyt befogadó várócsarnok épült.

Ebben az évben 1905 december végén Czárán Gyula ellátogatott Révre, kedves barlangjához. Ekkor már betegségről panaszkodott és 1906 január 5-én elköltözött az élők sorából a Révi szoros, a Bihar nagy feltárója.

Ugyanekkor január végén elhelyezték Révről Veress Istvánt.

Handl Károly maradt csak Réven, egyedül dolgozott a barlang további feltárásán. 1906 őszén kis csoporttal még tovább haladt előre. Majd 1907 januárban négy csónakkal tovább hatoltak. *M. Kovács Géza* főtitkár jelentette az EKE-ben, hogy újabb 600 méter járja a közönség számára való megnyitást szép cseppkövekkel, hatalmas, magas csarnokokkal — egészen a patak szifonjáig.

A közönség számára járható barangrészlet térképét *Monoky Gyula* MAV mérnök elkészítette. Megjelent az Erdély 1907. évi 3—4. számának 49. lapján.

Ugyanakkor *Melitskó Frigyes* MÁV felügyelő, buzgó EKE-tag, Czárán Gyula barátjának kezdeményezésére mozgalom indult meg, hogy Czárán Gyulának a Zichy-barlangnál emléket állítsanak. Az emlék javára *dr. Szádeczky Gyula*, *dr. Ruzitska Béla* és *dr. Cholnoky Jenő* előadásokat tartottak. (Lásd: Erdély 1907: 54. lap). *Melitskó Frigyes* — aki gyönyörűen zongorázott — vidéki útjai alkalmával igyekezett hangversenyek tartásával gyarapítani az emlékműre befolyt összeget.

(Folytatása következik.)

HIREK

A Zichy-barlang felfedezése 40 éves fordulójának megünneplése.

Egyesületünk október 16—17-én „Mátyás-túra“ keretében emléktábla leleplezéssel ünnepelte meg a Zichy-barlang felfedezésének 40 éves fordulóját.

A „Mátyás-túra“, az ünnepség jelentőségét fokozta az, hogy megjelentek az MTSz képviselőiben Papp Dénes társelnök feleségével, Babós Imre MTSz alelnök — egyesületünk tagja — feleségével, György Andor az MTE volt alelnöke, tiszteleti tagja, az MTE Bihari osztálya képviselőiben tordai Gross Károly, a M. Barlangkutató Társulatot és a BETE-t dr. Kessler Hubert az aggteleki barlang igazgatója, az MKE-t Hernádi János titkár, a Pannónia TE-t Bajor Gyula és Csongor József képviselték.

Az ünnepség Réven 16-án délután Handl Károly sírjánál kezdődött, melyre Tulogy János az EKE és a magyar természetjárók összessége nevében babérkoszorút helyezett el.

Szombaton, 16-án este fehér

asztal mellett dobant össze a szívünk a pesti természetjáró testvérek lelkével. Ez alkalommal Tulogy János a barlangkutatóstan történetét és feladatait ismertette.

Vasárnap, 17-én reggel Tulogy János felvezette a természetjárókat a kilátókra, hogy a Révi szoros, a Királyhágó és Kalota hegy felé nyíló páratlanul szép kilátásban gyönyörködhessenek vendégeink.

Ezután következett az emléktáblát leleplező ünnepség, melyen Rév község vezetősége is jelen volt Klincsek J. Géza főjegyző vezetésével, aki dr. Géczy András főszołgabírót is képviselte.

A barlang nyílása melletti fekete márvány emléktáblánál — melyet Balázs Gyula EKE-tag ajándékozott — dr. Kulcsár András az EKE révi osztályának elnöke üdvözölte a megjelenteket, imájával megnyitotta az ünnepséget.

Utána Tulogy János ismertette a barlang felfedezésének, feltárásának történetét. Tolmácsolta Merza Gyula EKE tb. elnök üdvözlését, aki 1905-ben a barlangavató közgyűlésen jelen volt. Üdvözölte az EKE nevében dr. Kessler Hubertet, aki újabb barlangrészlet feltárásával folytatta az elődök félbenmaradt munkáját.

Azután Dancsó J. Ferenc egyet. hallgató szavalta el meg-
rázó erővel Sajó Sándor: Magyar-
nak lenni c. költeményét.

Az emléktáblát dr. Balogh
Ernő az EKE elnöke nagyha-
tású beszéddel leplezte le. Meg-
emlékezett a barlang feltáróiról,
akiknek emlékével, munkásságá-
val összekapcsol az emléktábla,
mely a további munkára kötelez
és kifejezi „hálánk a múltért, a
jövőért, a gyönyörű példaadás-
ért.“

Azután Papp Dénes az MTSz,
György Andor az MTE, Her-
nádi János az MKE nevében
tartottak üdvözlő beszédeket,
melyeket az EKE nevében dr.
Borbáthi Samu alelnök köszönt
meg.

A Himnusz éneklésével végző-
dött a szép környezetben, gyö-
nyörű őszi napon megtartott ün-
nepség, melyről a pesti vendégek
elbúcsúztatása után az EKE
természetjárói Vársonkolyosig
gyalogoltak és onnan tértek
haza Kolozsvárra.

T. J.

MaTuOSz október 5-én meg-
tartott tanácsülésén Csizik Béla
dr. elnök felhívta az egyesüle-
tek figyelmét az október 12-i
rendkívüli közgyűlésre. Bejelen-
tette, hogy elnöki tanács határo-
zata alapján Cholnoky Jenő dr.,
Szövetségünk tiszteletbeli elnök-
ségi tagját kérte fel az aggteleki
bizottság vezetésére. — Vörös
Tihamér üv. másodelnök jelenti:
a Vöröskereszt meghíányolta
több turista menedékház mentő-
felszerelését. Felhívja az egye-
sületeket a felszerelések átnéző-
sére, mert a Vöröskereszt pótol-
ja azokat. Az „Encián Turisták“
egyesületének megszűnésével
vagyonuk a Szövetség tulajdo-

nába került. Bejelenti az MKE
kassai Osztályának szokásos évi
fénykénnályázatának megtartá-
sát. Az október 31—november 1.
kegyeleti túsára minél több
egyesületi kiküldött megjelené-
sét kéri. Majd ismerteti a szövet-
ségi hivatalos órák újabb rend-
jét. — Rubányi Vilmos tesz ez-
után jelentést a kegyeleti túsá-
val kapcsolatban, kéri a koszorú
megváltás összegének a Vörös-
keresztnek küldését. — Kessler
Hubert dr. az aggteleki barlang
igazgatója bejelentette a jős-
fői turista szálló elkészültét. Az
építési költség kb. 70.000 P, de
a ház lényegesen többet ér. A
menedékház berendezése azon-
ban még újabb költséget ró az
építtető Szövetségre. De úgy itt,
mint a másik két barlangszálló-
ban kapható egyszerű turista
szállás. A folyó évben a barlang-
látogatók száma megközelítette
a múlt évi állapotot. Bejelen-
tette a barlangnak a közoktatás-
ügyi minisztérium hatáskörébe
átvételét. — Szuniogh-Arvay
Nándor dr. a vezetőképzés elő-
adója bejelentette: az október
24-re meghirdetett tízes csapatok
versenyére 18 nevezés érkezett.
A vezetőképzés népszerűsítésére
kiírt pályázatra 8 pályamunkát
küldtek. A földrajzi pályamunka
kiírási határideje január 15-e.
A szövetségi vezetőképző elő-
adások október 11-én megkez-
dődnek. Erdélyben a turista ve-
zetőképzés elkezdésére az EKE
kívánságára tervbe vették a tél
folyamán — Kolozsvárot és
Marosvásárhelyen —, sítábor
keretében összevont előadásso-
rozat megtartását. Rubányi Vil-
mos: Kassán, Máramarosszige-
ten és Szombathelyen a helyi
MKE Osztályoknál is hasonló
előadások megtartására hívja

fel az előadó figyelmét. — Stier József titkár az államsegély kérvények beadási határidejére (október 31.) hívta fel a tagegyesületek figyelmét. Papp Dénes társelnök a kérvények összeállítását ismertette. — Babós Imre a Mátyás-túrákkal kapcsolatosan terjesztette elő jelentését. Kéri az elmaradt túrák mielőbbi megtartását.

Szövetségünk vezetőképző tanfolyamát Csizik Béla dr. elnök nyitotta meg október 11-én: a természetjárás és a vezetőképzés címmel. Nagy érdeklődéssel várt előadásában a vezetőkre, vizsgázott turistákra és a tanfolyamot látogatókra váró feladatokról beszélt. Várja a turisták nagytömege: ... az előadásokon hallottak továbbítását, ... a szabadban a többit meglátásra figyelmeztetést, ... a természet szeretetének hirdetését, fejlesztését, ... minden évszakban a túrázó lehetőségek hirdetését, ... a városi élet zajától elszabadulás vágyának fokozását, ... a csendben túrázásnak léleknevelítő hatására nevelést, ... mindennapi életünk megkövetelte kifelé élésünk helyett, a turistaság által befelé élésre irányítást, ... Életünkkel és működésünkkel nyujtsanak példát a tanfolyamot hallgatók a turisták sok ezres táborának, — mondotta Szövetségünk új elnöke.

B. I.

MaTuOSz október 12-én megtartott rendkívüli közgyűlésén Papp Dénes elnökölt. Megnyitójában többek között üdvözölte az OSK kiküldöttjét: Kovács Buna János dr. sport főelőadót és a tagegyesületek kiküldött képviselőit. A közgyűlés egy-

hangúlag hozzájárult a szövetség régi nevének (Magyar Turista Szövetség) visszaállításához, az üv. másodelnök tisztségének és hatáskörének biztosítása érdekében az üv. szabályzat részleges módosításához. Majd megválasztotta az új elnököt Csizik Béla dr. pénzügyminiszteri államtitkár személyében. Az üv. másodelnöki tisztségre Vörös Tihamért, szöv. örökös tiszt. tagját; míg Zsembery Gyula dr. volt elnököt örökös tiszteletbeli taggá választották. A két elnököt háromtagú küldöttség (Papp Dénes, Babós Imre és Sáránszky Pál) hívta meg a közgyűlésre. Az új elnök beköszöntőjében ígéretet tett a magyar turistaság érdekeinek szolgálására és kérte a tagegyesületeket a Szövetség megértő támogatására. Új tisztségében — mondotta — a turistaságba új tartalmat kíván bele vinni, kint pedig a fokozottabb megbecsülést szeretné biztosítani mozgalmunknak.

B. I.

Szövetségi Mátyás-túra-kimutatás. Az országos túrák szövetségi kimutatásában Egyesületünk pontszáma a mult hónapoz viszonyítva jelentősen szaporodott. Reméljük, hogy a még elkövetkező túrákon — a társ-egyesületekéhez hasonlóan — fokozódik tagjaink részéről az érdeklődés és úgy biztosíthatjuk Egyesületünk további helyezését. MTE 1184, MKE 634, EKE 621, Törekvés 328, Postás 298, BSE 269, MMTE 258, BBTE 216, Vándorkedv 123, Ker. ITE 100. Összesen 4596 igazolványos turista résztvevő.

Kir. Biz.

Egy régi EKE-tag látogatása az Egyesületben.

N. Solty Lajos ny. posta-táv. főtanácsos Pécsről, egy országzászlós küldöttségen Kovásznán járva, körutat tett a Székelyföldön, visszaidézve a helyszínén azokat a kirándulási emlékeket, amelyeken a 900-as években mint az EKE központi jegyzője a turista élet élénkítésére nagy buzgalommal részt vett; hazatérőben Kolozsvárt is töltött néhány napot, ahol mint postafogalmazó működött. Elutazása előtt az EKE helyiségeit is felkereste, majd Merza Gyula akkori főpénztárost is meglátogatta, mivel filmszerűleg lepergették az emlékezet szárnyán mindazokat az egyesületi mozgalmakat, amelyekben közösen résztvettek. — Búcsúzáskor a kedves vendég meleg szeretettel hagyta hátra az EKE részére turista üdvözlétét.

Az Egyesület központja ez évben is megrendezi vetítettképes előadásorozatát. Az előadások f. hó 25-én, csütörtökön kezdődnek az EKE Jókai-u. 2. szám alatti helyiségében este 18 óra 15 perckor. Az előadások tárgyát a napilapokban ismertetjük.

A marosszéki osztály f. évi december 24-től 1944 január 2-ig a MTSz megbízásából túravezető tanfolyamot rendez a Hargitán. A tanfolyamon budapesti előadók tartanak előadásokat. A részletes programot lapunk következő számában és a napilapokban ismertetjük. Jelentkezési határidő december 15.

Mátyás-túráinkról.

Keressük hegyeink, bérceink között az Igazságos útját. Legtöbbször csak képzeletünk hiteti el velünk, az aranyszínű, rozsdás környezetben pompázó erdei utakon és a tél közeledését visszavonhatatlanul jelentető havas bérceken, hogy itt járt Mátyás király. Keressük az erdélyi havasokon az Igazságos útját, hallgassuk az ünnepi megemlékezéseket: biztatást nyerhetünk a nehéz hétköznaphoz. Hozzunk minél több fáradságos áldozatot Erdély nagy szülöttjének emlékezetére! Hisz kárpótolnak, új erőt adnak a hegyek! ... Ezúton is felhívjuk tagjaink figyelmét az országos Mátyás-túrák látogatására. Minden Osztályunk szerepeljen minél több taggal Mátyás-túra kimutatásunkban. A beérkezett jelentések szerint Egyesületünk Mátyás-túra kimutatása a következő:

Központ	315	tagrésztvevő
Marosszéki		
Oszt.	175	„
Budapesti tagok	74	„
Gutin Osztály	34	„
Széplés „	11	„
Csíkszéki „	5	„
Meszes „	2	„
Óradnai „	2	„
Révi „	2	„
Háromszéki Oszt.	1	„
Összesen:	621	tagrésztvevő

Felhívjuk a vezetőket a Mátyás botjelvényeknek a túrákon árusítására!

Kir. Biz.

MEGHIVÓ

Az Erdélyi Kárpát Egyesület 1943. évi november hó 26-án (pénteken este) 18 órakor tartja 1942. évi **rendes közgyűlését** az Egyesület, Kolozsvár, Jókai-utca 2. szám alatti helyiségében, melyre az egyesület tagjait ezúton hívja meg az egyesület elnöksége.

Tárgysorozat:

1. Elnöki megnyitó.
2. Mult évi közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése.
3. Főtitkári jelentés az egyesület 1942. évi működéséről.
4. Zárszámadás előterjesztése.
5. Számvizsgáló bizottság jelentése és felmentvény megadása.
6. 1943. évi költségvetés előterjesztése.
7. Tisztikari tisztségek betöltése és a választmány átalakítása az Egyesület új alapszabálya szerint.
8. 1943. évre számvizsgálók kijelölése.
9. Új tagdíj és „Erdély“ előfizetési díj megállapítása.
10. Indítványok.

A közgyűlésen szavazati jogát az gyakorolhatja, aki esedékes tagsági díját kifizette és szövetségi igazolványát kiváltotta.

Határozatképtelenség esetén a közgyűlést az Egyesület ugyanazon helyen, ugyanazon tárgysorozattal 1943. évi november hó 27-én 18 órakor tartja meg, mely a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határozatképes lesz.

Az Elnökség.

A vadregényes Hargitán kb. 1350 m. tenger színe feletti magasságban van az Erdélyi Kárpát Egyesület

Uz Bence menedékháza :

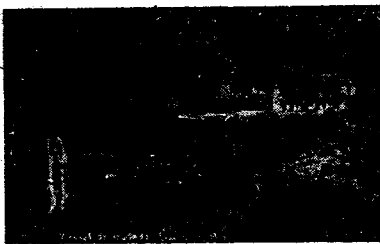
8 szoba 18 ágygal, 2 tömegszállás 36 ágygal.
Megközelítése: Csikszeredáig vonattal, innen naponta kétszer közlekedő Mávaút járáttal.

Hálódíjak: közös hálótermekben ágynemű nélkül EKE tagoknak 1 P, szövetségi tagoknak 1.50 P, nem turistáknak 2 pengő. Hálódíj ugyanott ágyneművel 1.60, 2.20 és 2.80 pengő a fenti sorrendben. Kettő és három ágyas szobákban 3.30, 4, 4.70 pengő. Hozzászámítanak még 10% kiszolgálási és 5% forgalmi adót. Levelezés: Székely Géza, Csikszereda, Kossuth Lajos-u. 26. sz.

Télen, nyáron nyitva. Korlátlan kirándulási lehetőségek a Hargita minden részébe.

Erdély kapujában, a Sebeskörös csodás völgyében, a Zichy csepkőbarlang közvetlen közelében áll az Erdélyi Kárpát Egyesület

Zichybarlangi menedékháza, Cluj

ahol 17 szoba és közös turista háló áll a nyaralók rendelkezésére.

Megközelítése: Személyvonattal Zichybarlang megállótól 5 perc. Gyorsvonattal Rév nagyállomástól 6 km. gyalogút.

Hálódíjak: közös turista szálláson pokróc nélkül: 1 pengő. Egyágyas szoba díja EKE tagoknak 2, szövetségi igazolvánnyal ellátott turistáknak 3, nem tagoknak 4 pengő. Kétágyas szoba a fenti sorrendben 4, 6, 7 pengő. Teljes napi penzió napi háromszori bőséges étkezéssel EKE tagoknak 12.— P, szövetségi tagoknak 13.— P, nem turistáknak 14.— P. 8 napnál hosszabb ideig tartó ott tartózkodás után engedmény.